

Examen HAVO 2015

kunst

beeldende vormgeving - dans - drama - muziek - algemeen

tijdvak 1

dinsdag 12 mei

9.00 - 12.00 uur

Vergeet niet je op te zetten!

Klik op 'Start' om te beginnen.

Start ►

Tijdens het examen kun je de volgende knoppen gebruiken:

ingesproken tekst

regelen van het volume

uitleg van het programma

ga een pagina terug of verder

ga naar het begin of het einde van het examen

Voor het openen van bronnen gebruik je de volgende knoppen:

afbeelding

filmfragment

geluidsfragment

tekst

Hiernaast kun je testen of het beeld en geluid goed functioneren.

Dit examen bestaat uit 4 blokken met in totaal 34 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 72 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Blok 1: Florence en het mecenaat van de familie De' Medici

Blok 2: Jean Cocteau en de kunsten in het begin van de twintigste eeuw in Parijs

Blok 3: Pulp fiction, musicalfilms en dans

Blok 4: Musical in Nederland en de rol van Joop van den Ende

Bij het beantwoorden van de vragen maak je gebruik van de aangeboden bronnen. Tevens wordt een beroep gedaan op je eigen kennis.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.

Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Blok 1

Dit blok gaat over Florence in de zestiende eeuw en over het mecenaat van de familie De' Medici.

Op afbeelding 1 zie je de kerk San Lorenzo in Florence. De bouw van deze kerk vond plaats in de vijftiende eeuw en werd gefinancierd door de familie De' Medici. In 1419 kreeg Filippo Brunelleschi de opdracht om het ontwerp te maken.

Op afbeelding 2 zie je een fresco waarin de opdrachtgeversrol van de familie De' Medici is verbeeld. Links op de voorgrond zijn de bouwmeesters van de San Lorenzo afgebeeld, onder wie Brunelleschi. Rechts staat Cosimo de' Medici de Oude.

(2p) Beschrijf aan de hand van twee aspecten van de voorstelling hoe de opdrachtgeversrol van de familie De' Medici in dit fresco is verbeeld.

De familie De' Medici verstrekke ook diverse opdrachten voor kunstwerken in de San Lorenzo, waaronder monumenten voor familieleden.

(2p) Geef twee redenen waarom de De' Medici's ervoor kozen om juist voor een kerk opdrachten te verstrekken.

Op afbeelding 3, 4 en 5 zie je respectievelijk de plattegrond, een doorsnede en het interieur van de oude sacristie van de San Lorenzo. Brunelleschi verwees in deze sacristie op verschillende manieren naar de bouwkunst van de klassieke oudheid. Zo maakte hij bijvoorbeeld gebruik van een koepel.

Ook de plattegrond, de architectonische opbouw en de decoraties bevatten verwijzingen naar de klassieken.

(3p) Noem van zowel de plattegrond, als van de architectonische opbouw, als van de decoraties een klassiek kenmerk.

In de tweede helft van de zestiende eeuw liet hertog Cosimo I de' Medici het stadhuis van Florence verbouwen. Dit stadhuis was lange tijd het symbool geweest van de Florentijnse republiek. Na de verbouwing kreeg het stadhuis de naam *Palazzo Ducale*, hertogelijk paleis.

Cosimo gaf de opdracht voor deze verbouwing aan schilder en architect Giorgio Vasari. Vasari was zeer verguld met deze positie als hofkunstenaar. Zo'n positie bood, naast voordelen op financieel vlak, verschillende voordelen voor de beroepspraktijk van een kunstenaar.
(2p) Noem nog twee voordelen voor de beroepspraktijk van een kunstenaar om in dienst te zijn van een hof.

Vasari's eerste klus voor het Palazzo Ducale was het beschilderen van de privévertrekken van de familie. Een van deze schilderijen zie je op afbeelding 7. Deze toont Cosimo I de' Medici, vlak nadat hij triomfeerde in een belangrijke veldslag. Dat Cosimo de grote overwinnaar was, blijkt onder meer uit de lauwerkrans die hij van een engel ontvangt.

(3p) Beschrijf nog drie aspecten van de voorstelling waaruit blijkt dat Cosimo de veldslag heeft gewonnen.

Vanaf 1563 werkte Vasari aan de verbouwing van de Sala Grande, de voormalige raadszaal van het stadhuis, die dienst moest doen als vorstelijke ontvangstzaal. Het plafond, de tribunes en het podium moesten klaar zijn voor de feestelijke intocht van de Oostenrijkse bruid van Cosimo's zoon, in 1565. Als onderdeel van de feestelijkheden zou in deze zaal de komedie *La Cofanaria* worden opgevoerd.

Op afbeelding 8 zie je een reconstructie van de door Vasari ontworpen zaal. Onderaan in beeld (in het midden) zie je een verhoging waarop de leden van beide vorstenhuizen (op zetels) plaats zouden nemen.

Leden van de vorstelijke familie stonden in hoger aanzien dan de rest van het publiek. Dit blijkt, behalve uit het feit dat ze 'verhoogd' zitten, ook uit andere aspecten van deze zaalindeling.

(3p) Beschrijf nog drie aspecten van de zaalindeling waaruit blijkt dat de leden van de vorstelijke familie het hoogst in aanzien stonden.

Tussen de aktes van de komedie *La Cofanaria* werden tussenspelen opgevoerd. Het thema van deze tussenspelen was gebaseerd op het mythologische verhaal van *Amor en Psyche*, dat over de liefde van de goden gaat. De keuze voor dit verhaal paste bij het thema van *La Cofanaria*, maar was ook om andere redenen passend voor de feestelijkheden rondom het huwelijk van Cosimo's zoon in 1565.

(2p) Geef nog twee redenen waarom de keuze voor *Amor en Psyche* passend was voor deze feestelijkheden.

In 1571 was de Sala Grande gereed. Cosimo was als opdrachtgever nauw betrokken geweest bij de verbouwing van de zaal, die wat betreft grootsheid en allure alle vorstelijke zalen uit die tijd moest overtreffen. Dit blijkt onder meer uit de grote hoeveelheid decoraties. Wat betreft de inhoud van de schilderijen liet Cosimo vooral de nadruk leggen op de verheerlijking van de stad Florence, en minder op zichzelf als heerser.

De keuze om zichzelf niet zo duidelijk te manifesteren als heerser kan verklaard worden vanuit het feit dat Florence pas kort een hertogdom was.

(1p) Geef aan met welke politieke gevoelens Cosimo rekening hield bij zijn keuze.

Vasari's schilderijen waren niet de eerste ontwerpen voor de Sala Grande. Op afbeelding 10 en 11 zie je kopieën van ontwerpen voor schilderijen in deze zaal van Michelangelo en Leonardo da Vinci.

Lees nu eerst tekst 2.

Uit Vasari's *Le Vite* zijn verschillende eisen af te leiden waaraan de ideale renaissancekunstenaar moest voldoen. Een daarvan was meesterschap in het suggereren van levensechtheid.

(3) Noem aan de hand van tekst 2 nog drie eisen waaraan de ideale kunstenaar moest voldoen.

Op afbeelding 12 zie je enkele voorstudies die Leonardo maakte voor zijn wandschildering *Slag bij Anghiari*. Hij stond erom bekend een uitgebreide studie te maken van zijn onderwerp.

Deze werkwijze past in de tijdgeest van de renaissance en zorgde ervoor dat het kunstenaarsvak een andere status kreeg dan in de middeleeuwen.

(1p) Geef aan welke status het kunstenaarsvak kreeg door deze werkwijze.

De Amerikaanse kunsthistoricus Seracini vermoedt dat onder de schilderijen van Vasari in de Sala Grande nog delen van Da Vinci's *Slag bij Anghiari* aanwezig zijn. Onderzoek in 2012 heeft aangetoond dat er een holle ruimte is achter de schildering van Vasari, waarachter een muur is met wellicht Da Vinci's onvoltooide fresco. De enige manier om de Da Vinci tevoorschijn te laten komen, is het onherstelbaar beschadigen van Vasari's werk.

Naar aanleiding van Seracini's theorie volgde een grote discussie onder kunsthistorici, betreffende de vraag:

Mag het kunstwerk van Vasari stukgemaakt worden om Da Vinci's kunstwerk tevoorschijn te laten komen?

(2p) Geef, vanuit het perspectief van een kunsthistoricus, een argument waarom het werk van Vasari NIET stukgemaakt mag worden.

Geef vervolgens vanuit dit perspectief een argument waarom het WEL stukgemaakt mag worden.

Blok 2

Dit blok gaat over Jean Cocteau en de kunsten in het begin van de twintigste eeuw in Parijs.

Dichter, schrijver en beeldend kunstenaar Jean Cocteau speelde rond 1920 een belangrijke rol in de avant-gardistische kringen in Parijs. Met tomeloze energie en een groot talent voor netwerken wist hij vooruitstrevende kunstenaars samen te brengen voor allerlei vernieuwende projecten.

In 1918 publiceerde hij *Le coq et l'arlequin* (De haan en de harlekijn), een bundel notities waarin hij onder andere aangaf hoe de muziek van de nieuwe tijd volgens hem zou moeten klinken. Hij verklaarde: 'Weg met die wolken, golven, aquariums, watergeesten en nachtelijke geuren'.

(1p) Geef aan wat Cocteau met deze uitspraak bedoelde.

In filmfragment 1 zie je een montage uit een opvoering van *Parade*. In de muziek voor deze voorstelling gebruikte componist Erik Satie elementen uit de populaire muziek van die tijd. Ook paste hij geluidseffecten toe in zijn compositie. In het fragment hoor je bijvoorbeeld een sirene loeien.

De muziek in deze voorstelling weerspiegelt de ideeën van Cocteau over kunst (tekst 3). Zijn ideeën worden ook weerspiegeld in de volgende onderdelen van de voorstelling:

- de onderwerpskeuze
- de dans
- het decor

(3p) Geef voor elk van deze onderdelen een voorbeeld waaruit Cocteaus idee over kunst blijkt.

In filmfragment 2 zie je twee scènes uit een hedendaagse bewerking van het ballet *Le Bœuf sur le Toit* (De os op het dak). Voor dit project begon Cocteau in 1920 een samenwerking met de componist Darius Milhaud. Milhaud verzamelde tijdens een verblijf in Rio de Janeiro (Brazilië) dansmelodieën die daar destijds populair waren. Deze verwerkte hij in zijn compositie.

De muziek van *Le Bœuf sur le Toit* was vernieuwend voor die tijd. Milhaud volgde recente modernistische ontwikkelingen én hij voegde er een nieuw element aan toe.

(2p) Geef op basis van de muziek in het fragment aan welke modernistische ontwikkeling Milhaud volgde én welke toevoeging hij deed.

Afbeelding 2 is een scènefoto uit de oorspronkelijke uitvoering van *Le Bœuf sur le Toit*. De acteurs dragen grote maskers. Je ziet één van de personages, de 'roodharige vrouw', in een dans op haar handen staan. Links naast haar ligt het hoofd van de politieagent.

Volgens de componist Darius Milhaud is deze scène een verwijzing naar het reliëf uit de middeleeuwse kathedraal van Rouen op afbeelding 3. In dit reliëf worden de dans van Salomé en de aanbidding van het hoofd van Johannes de Doper uitgebeeld, naar een passage uit de Bijbel.

Je zou kunnen stellen dat deze verwijzing in *Le Bœuf sur le Toit* goed past bij Cocteauss opvattingen over kunst.

(2p) Geef, op basis van een van Cocteauss opvattingen, een argument om deze stelling te onderbouwen. Geef vervolgens een argument TEGEN deze stelling.

Darius Milhaud maakte, toen hij de muziek van *Le Bœuf sur le Toit* componeerde, deel uit van de *Groupe des Six*. Deze groep jonge componisten interesseerde zich onder andere voor de jazz uit Amerika en de tango uit Argentinië. Kennisnemen van muziek uit Noord- en Zuid-Amerika werd dankzij technische ontwikkelingen aan het begin van de twintigste eeuw makkelijker.

(2p) Noem zo'n technische ontwikkeling en leg uit hoe deze bijdroeg aan het kennisnemen van deze muziek.

Milhaud raakte na 1920 steeds meer in de ban van de jazzmuziek. In het geluidsfragment hoor je delen uit zijn compositie *La Création du monde* (De schepping van de wereld) uit 1923. Deze muziek, geschreven voor een ballet, is een bekend voorbeeld waarin de invloed van de jazz hoorbaar is.

(2p) Geef twee voorbeelden van elementen uit de jazz in dit fragment.

Geluidsfragment 2 is het begin van *Strijkkwartet nr. 7* uit 1925 van Milhaud. Deze compositie kan gezien worden als een breuk met de vernieuwingen die Cocteau betoogde. Anderzijds kan gesteld worden dat ook dit werk van Milhaud aansluit op Cocteaus ideeën.

(2p) Geef, op basis van *Strijkkwartet nr. 7*, voor BEIDE standpunten een argument.

Blok 3

Dit blok gaat over pulp fiction, musicalfilms en dans.

Tussen de twee wereldoorlogen groeide de export van Amerikaanse cultuuruitingen, zoals films en dansmuziek, naar Europa. De Europese culturele elite vreesde een nivellerend (afvlakkend) effect van dergelijke Amerikaanse cultuuruitingen op de Europese cultuur.

(2p) Leg uit waarom én hoe, in de ogen van de Europese elite, deze Amerikaanse cultuuruitingen een nivellerend effect zouden hebben.

Goedkoop geproduceerde boeken, zogeheten pulp fiction, waren een typisch Amerikaans cultureel product. Op afbeelding 1 zie je de cover van *I, the Jury* van Mickey Spillane, een boek uit het pulpgenre.

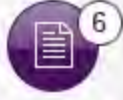
Covers van pulpboeken zijn er mede op gericht om zoveel mogelijk exemplaren van het boek te verkopen.

(1p) Leg aan de hand van één aspect uit hoe de voorstelling op de cover van *I, the Jury* erop gericht is zoveel mogelijk exemplaren van het boek te verkopen.

Pulp fiction was een inspiratiebron voor makers van cartoons, films en tv-series. De detective Mike Hammer, hoofdpersoon uit een reeks boeken van Mickey Spillane (waaronder *I, the Jury*), werd bijvoorbeeld gebruikt als inspiratiebron voor zowel een cartoon als voor meerdere televisieseries.

(2p) Geef twee redenen waarom het voor televisiemakers interessant is om een serie te baseren op een personage als Mike Hammer.

Het filmfragment is een scène uit *The Girl Hunt Ballet* uit de musicalfilm *The Band Wagon*. Danser-acteur Fred Astaire speelt hierin de hoofdrol van detective Rod Riley. De makers van *The Band Wagon* hebben zich laten inspireren door verschillende pulpromans. Dit wordt onder andere duidelijk door het voorbeeld op afbeelding 4.

Ook in het toneelbeeld van deze scène is zichtbaar dat covers van pulp fiction een inspiratiebron vormden voor deze musicalfilm.

(3p) Geef voor drie verschillende aspecten van het toneelbeeld aan hoe deze inspiratiebron is terug te zien.

In filmfragment 2 zie je een volgende scène van *The Girl Hunt Ballet*. De producent van deze musicalfilm was Arthur Freed. In deze musicalfilm gebruikt hij ook elementen uit de theaterdanstraditie.

(3p) Noem drie elementen uit de theaterdanstraditie die in deze scène worden gebruikt.

Filmster Fred Astaire uit *The Band Wagon* inspireerde popartiest Michael Jackson. Dit is te zien in Jacksons videoclip *Smooth Criminal*.

Vergelijk filmfragment 3 uit *The Band Wagon* en filmfragment 4 uit *Smooth Criminal*. De makers van Jacksons clip hebben goed naar *The Band Wagon* gekeken. Zo is de overeenkomst in de kostumering van de hoofdpersonen opvallend. Daarnaast zijn er overeenkomsten in de bewegingen van de hoofdpersonen die Astaire en Jackson vertolken.
(2p) Beschrijf twee overeenkomsten in de bewegingen van deze hoofdpersonen.

De videoclip *Smooth Criminal* is dynamischer dan de musicalfilm *The Band Wagon*. Dit komt zowel door het toneelbeeld, als door een andere cameravoering en montage.

(3p) Beschrijf drie aspecten van het toneelbeeld waardoor *Smooth Criminal* dynamischer is.

De videoclip *Smooth Criminal* is dynamischer dan de musicalfilm *The Band Wagon*. Dit komt zowel door het toneelbeeld, als door een andere cameravoering en montage.

(2p) Beschrijf een verschil in cameravoering EN een verschil in montage waardoor *Smooth Criminal* dynamischer is.

Fred Astaire inspireerde behalve Michael Jackson ook vele anderen. Astaires bewonderaars imiteren of citeren hem in hun eigen werk.

Het imiteren en citeren in de kunsten kan getypeerd worden als een vorm van geschiedschrijving.

(1p) Leg dit uit.

Blok 4

Dit blok gaat over de ontwikkeling van de musical in Nederland en de rol van producent Joop van den Ende.

In de tweede helft van de twintigste eeuw ontstond in Engeland en de Verenigde Staten een bloeiende musicalcultuur. Succesvolle producties gingen in Londen (West-End) of in New York (Broadway) in première en werden daarna naar andere landen geëxporteerd. Een van de meest succesvolle musicals is de Engelse musical *Cats*. Filmfragment 1 is een scène uit deze musical.

Musical wordt over het algemeen gezien als een toegankelijk theatergenre, vanwege keuzes ten aanzien van

- het verhaal,
- de muziek,
- de decors en kostuums.

(3p) Beschrijf voor elk van deze drie aspecten een keuze die vaak wordt gemaakt, waardoor er sprake is van een toegankelijk genre.

In 1987 besloot de directie van Theater Carré in Amsterdam om *Cats* naar Nederland te halen. Wanneer een producent een musical verkoopt, gaat dat vaak gepaard met uitgebreide voorwaarden en precieze regels om het totaalconcept te waarborgen.

(2p) Leg uit wat het totaalconcept bij een musical inhoudt. Geef vervolgens aan waarom de verkopend producent geen veranderingen in het totaalconcept toestaat.

In filmfragment 2 zie je dat de Engelse producent van *Cats* ook betrokken is bij de casting van acteurs voor deze musical in Nederland.
(1p) Geef, vanuit het perspectief van de acteur, een mogelijk bezwaar tegen de betrokkenheid van de Engelse producent.

Joop van den Ende heeft als producent veel invloed gehad op de ontwikkeling van de musical in Nederland. In augustus 1993 ging in het Circustheater in Scheveningen *The Phantom of the Opera* in première. Deze productie van Van den Ende was een groot commercieel succes, mede door de uitgebreide marketingstrategie.

Er werd voor *The Phantom of the Opera* reclame gemaakt via advertenties in kranten en magazines, door middel van affiches en via reclamespotjes op radio en televisie.

(3p) Beschrijf aan de hand van het filmfragment en tekst 8 nog drie onderdelen van de marketingstrategie voor *The Phantom of the Opera*.

Op afbeelding 1 zie je een voorbeeld van het artwork van *The Phantom of the Opera*, dit beeld werd ook op het Nederlandse affiche gebruikt.

De uitvoerend producent van *The Phantom* zegt:

"Het artwork van *The Phantom* is intrigerend en spannend, het ziet er belangrijk uit. En het woord 'opera' geeft de show een cultureel aanzien."

Zo'n opmerking impliceert dat musicals gebaat zouden zijn bij 'cultureel aanzien'.

(3p) Noem drie positieve effecten van (meer) cultureel aanzien voor het musicalgenre.

Joop van den Ende richtte in 2001 de *VandenEnde Foundation* op. Deze stichting steunt culturele en educatieve projecten, waaronder *M-Lab*.

M-Lab heeft als doel om publiek en theatermakers een nieuwe vorm van musicaltheater te laten zien. Naast dit directe doel kan een project als *M-lab* van belang zijn voor het musicalgenre als geheel.

(1p) Geef aan wat het belang is van zo'n project voor het musicalgenre als geheel.

In 2010 startte de Nederlandse regering met een nieuw beleid voor de cultuursector. Het budget voor overheidssubsidies voor kunst en cultuur werd sterk verlaagd. Sponsoring door private partijen, zoals de *VandenEnde Foundation*, en een commerciële aanpak werden gepropageerd.

Sommigen zagen vooral de positieve gevolgen van dit beleid voor het culturele aanbod in Nederland, anderen zagen eerder de negatieve gevolgen.

(2p) Leg uit op welke wijze dit beleid positieve gevolgen kan hebben voor het aanbod van cultuur in Nederland. Leg vervolgens uit welke negatieve gevolgen dit beleid kan hebben.

Dit was de laatste vraag van het examen.

Klik op of als je de vragen nog eens wilt langslopen.

Klik op de knop 'stoppen' als je klaar bent.

Bronvermelding

De in dit examen gebruikte bronnen zijn vermeld in het examen zelf en/of in het correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.

Einde